

Beskyttelse av vannkilder mot forurensningskostnader

Av Rolf Snarset

Rolf Snarset er rådgivende ingeniør og partner i Hydroconsult, Siv.ing. Erik Ræstad A/S.

Foredrag holdt på møte i Norsk Vannforening 20. november 1979.

GENERELT

Kostnadene ved ervervelse av vannretigheter for et drikkevannsanlegg, herunder servitutt-belegg av nedbørfelt, kan bli ganske betydelige. Det samme gjelder for det tilhørende vannbehandlingsanlegg. Ved vurdering av hvilke omfang servitutt-belegging og vannbehandling bør gis, bør man dog ha for øye at kostnadene til disse tiltak som oftest er marginale i forhold til de totale utbyggingskostnadene av vannverket.

Det at kostnadene til beskyttelsestiltak og vannbehandling relativt sett er små forleder neppe noen til å foreslå mer omfattende beskyttelsestiltak enn nødvendig. Men, kostnadsbildet kan bevirke at vannverksutbyggeren selv velger en vannbehandling noe utover det strengt nødvendige i den hensikt å gjøre et akseptabelt drikkevann til et førsteklasses drikkevann.

Beskyttelsestiltak i nedbørfeltet og den tilliggende vannbehandling supplerer hverandre. I prinsipp er forholdet slik at omfattende beskyttelsestiltak betinger enklere vannbehandling og vice versa.

Vi nordmenn har et enkelt forhold til drikkevann. Vi er vant til å kunne hente

drikkevann i nesten hver eneste vannforekomst. På den andre side har vi erfart at fargen og turbiditeten på vannet i naturen varierer med årstiden, nedbørsmengden o.l. Denne vurdering benytter vi også når vi vurderer vannet fra tappekranen hjemme på kjøkkenet. Vi er ikke så nøye på det om vannet er noe gult.

Og når man reiser rundt i Norge blir man til stadighet forundret over gulfargen på det vannverksvannet som blir levert uten at folk protesterer.

Men, det er vel bare et tidsspørsmål før vannverkseierne og befolkningen ønsker at vannverksvannet skal være helt plettfritt. Den ordinære minimumsbehandling av overflatevann ventes i første omgang å bli dyppfiltrering, desinfisering og pH-justering. Steget herfra til fullrensing, dvs. med koagulering som forbehandling før filtrering er ikke så stort.

Avveiningen beskyttelsestiltak versus vannbehandling må følgelig baseres, ikke bare på den nåværende situasjon, men også med tanke på de forhold som forventes innen et rimelig tidsspenn.

Holdningen blant vannverksfolk er i dag den at drikkevann, så langt økonomisk forsvarlig, bør tas fra vannkilder som betinger enklest mulig vannbehandling. Problemstillingen ved vannkildevurderinger er derfor bare sjeldent alterna-

tivene: Vannforsyning fra rinnende vassdrag eller lokale småvann og fullrensing, kontra vann fra fjernere vannkilde og minimumsbehandling. Problemstillingen er heller: Kan fjernvannsforsyning etableres til en akseptabel vannpris? Og fremfor alt, kan vannbehovet dekkes fra grunnvannsanlegg?

I den utstrekning kostnadene for vannbehandling sammenholdes med kostnadene for etablering av beskyttelsestiltak, gjelder beskyttelsestiltaket som regel fjerning av eksisterende bebyggelse og/eller innføring av omfattende byggeforbud. Erstatninger for disse servitutter kan nemlig lett bli meget store, og ofte så store at vannverksbyggeren kan se sin interesse i å finne andre praktiske løsninger, f.eks. flytte inntaket høyere opp i vassdraget, innsnevring eller oppdemming av vannkilden, forlengelse av kloakkledninger nedover i vassdraget eller grunnboring i nærheten av vassdraget istedenfor forsyning fra dette.

Kostnadene for bygging av vannbehandlingsanlegg og kostnadene for erstatning for pålagte beskyttelsestiltak må forhånds-beregnes med ulike krav til pålitelighet.

Beregning av kostnadene for vannbehandlingsanlegget er en ordinær ingeniøroppgave som på dette trinn i vannverksplanleggingen kan baseres på prinsipp-tegninger, omtrentlige masser og erfarings-tall for enhetspriser. Byggekostnadene bør kunne beregnes ganske eksakt.

Kostnadsoverslag for ervervelse av vannrettigheter må på den andre side angis med svært runde tall. Sammenligningsgrunnlaget er andre vannverkskjønn fra samme landsdel. Erstatningsfastsettelsene er dog avhengige av situasjonen i hvert enkelt tilfelle og vurderingene i andre skjønn betyr vanligvis lite fordi så mange faktorer er anderledes.

Skjønn gir i det hele dårlig grunnlag for sammenlignende vurderinger.

Her i Oslo-området refereres det gjerne til skjønnet for Glitrevannverket i Drammen, hvor overskjønnet ble avhjemlet i 1971.

ERSTATNING FOR BESKYTTELSESTILTAK

Ervervelse av vannrettigheter for et vannverk av noen størrelse blir vanligvis så omfattende at rettighetene blir å erverve ved ekspropriasjonstillatelse i henhold til §§ 17 og 18 i Vassdragsloven.

Det er i denne orientering ikke tid til å gå nærmere inn på ekspropriasjonsprosessen eller de alminnelige materiellrettslige regler om ekspropriasjonserstatning. Kun endel hovedpunkter vil bli omtalt.

Ekspropriasjon av eiendom og rettigheter til vannforsyning innebærer ikke andre erstatningsproblemer enn ekspropriasjon til andre formål.

Her som ellers er Grunnlovens § 105 om full erstatning fundamentet for erstatningsfastsettelsen, hvilket ofte blir uttrykt som: Ikke dårligere økonomisk stillet etter ekspropriasjonen enn han var før og ikke dårligere stillet enn naboer som ikke ble berørt av ekspropriasjonen.

Ekspropriasjonservervet eiendom blir nå å erstatte etter retningslinjene i «Lov om erstatning ved ekspropriasjon av fast eiendom» av 26. januar 1973.

Hovedregelen i denne loven er at verdisetningen skal skje på grunnlag av den bruk som gjøres av eiendommen på tidspunktet for innsendelse av søknad om ekspropriasjonstillatelse.

Verdisetningen skal videre ta hensyn til påregnelig endringer av eiendommens driftsmåte.

Ved pålegg om fraflytting av eiendom med bygning som ekspropriaten bruker

til egen bolig eller egen virksomhet, sier samme lov (§ 10) at erstatningen kan fastsettes på grunnlag av *gjenerverv* av tilsvarende bruk. Ved erstatningsfastsettelsen skal det dog gjøres fradrag for fordeler som gjenerverv av annen eiendom i tilfelle vil medføre, så som moderne utstyr, lengere levetid, mer rasjonell drift eller lavere vedlikeholdskostnad.

Hvorvidt erstatning etter gjenerverv skal gjøres gjeldende også for hytter og feriehuser er omdiskutert. Verdisettingen blir alternativt å fastsette på basis av omsetningsverdi.

For kravet om forbud mot bygging i nedbørfeltet eller deler av dette blir erstatningen naturligvis forskjellen mellom omsetningsverdien av forbudsfeltet uten forbud og av det samme areal med forbudet. Hensyn skal tas dersom arealet eller deler av det allerede er belagt med varige offentlige byggeforbud med hjemmel i andre lover. Videre skal det tas hensyn til sannsynlig utbyggingstakt, nemlig med tanke på at utbygging av et større forbudsfelt neppe ville ha skjedd omgående selv om vannverksutbyggingen ikke var kommet. Fastsettelse av en strategijeldende erstatning blir i såfall å neddiskontere.

For mindre forbudsområder synes det formålstjenlig å telle opp og kartfeste potensielle hyttetomter eller byggetomter som går tapt ved byggeforbudet og så beregne erstatningen som nåverdien av tapt tilleggsverdi for disse.

I større områder kan det være naturligere å bedømme byggeforbudet som en alminnelig negativ servitutt og så fastlegge erstatninger til et bestemt antall kroner pr. dekar. Det må vurderes om byggeforbudet medfører også andre skader eller ulemper for grunneieren. Dette

prinsipp ble benyttet ved Glitrevannsskjønnet.

Ved de mer trivielle forbud som forbud mot bading, fiske, båtrafikk, stevner og lignende blir ulempen for grunneiere og rettighetshaver ubetydelige eller svært små, og størrelsen av eventuelle erstatningsbeløp blir deretter.

Ved erstatning for gjødslings- og beiteforbud blir det grunnens mindre avkastning minus spart gjødsel og arbeid som blir beregningsgrunnlaget.

Ved erstatningsfastsettelse for forbud mot sprøyting mot uønsket vegetasjon i skog, er det i en skjønnsrett i Nord-Trøndelag i 1977 regnet med at plantefeltene må ryddes for uønsket vegetasjon to ganger i løpet av skogens vekstperiode. Der det kan sprøytes vil det være tilstrekkelig med engangssprøyting. Erstatningsutmålingen for forbud mot sprøyting ble følgelig basert på grunneierens antatte kostnader til en gangs rydding.

Denne orientering inneholder ingen tall-eksempler på avsatte erstatninger for beskyttelsestiltak. Dette er gjort for å unngå at løstevne erstatningspriser blir anvendt til kostnadsoverslag for tilfeller som er vesentlig forskjellig fra de forhold de er fastsatt for. Erstatningsfastsettelsene i vannverkskjønn er som tidligere nevnt avhengig av situasjonen i hvert enkelt skjønn og for hvert enkelt takstnummer. Dette gjør at de som ønsker sammenligningsgrunnlag for å kunne forhåndsbergne skjønnsrerstatninger, bør studere rettsboken for aktuelle skjønn i den hensikt å skaffe seg full oversikt over de premisser erstatningsbeløpene er fastsatt på.

KILDER: Anton Ross «Vannforsyning og vannavløp» 1977. - Rettsbøker.